

Nr 6

Allmänna beredningsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner angående obligatorisk anskaffning av identitetsbrickor åt vissa barn.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 160 av fru *Carlqvist* och fru *Sjöström-Bengtsson* och II: 209 av fru *Holmqvist m. fl.* hemställes, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning om obligatorisk anskaffning av ID-brickor åt alla barn födda efter 1955 och om lämpliga former för förvaring av brickorna i fråga.

I motionerna framhålles, att genom en Genèvekonvention av 1949 Sverige utfäst sig att vidtaga åtgärder för att alla barn under 12 år skall kunna identifieras genom identitetsbrickor eller på annat sätt. Föreningen Rädda barnen har genom sin verksamhet kommit i kontakt med de stora svårigheterna att identifiera barn, och i händelse av krig kan detta problem få allvarlig aktualitet även för Sverige. Efter framställning från Rädda barnen har Kungl. Maj:t uppdragit åt civilförsvarsstyrelsen att undersöka i vad mån anskaffande av identitetsbrickor kunde komma till stånd utan kostnad för statsverket. Efter infordrande av anbud träffades överenskommelse med viss firma om tillverkning av brickor för distribution på frivillig väg. Emellertid har endast en liten procent av de barn det gäller erhållit s. k. ID-brickor. I viss utsträckning har företag och kommuner lämnat bidrag för anskaffande av brickor. Formerna för förvaring av anskaffade brickor synes växla.

Det kan enligt motionärerna befaras, att intresset för den frivilliga aktionen för anskaffning av brickor kommer att minska, varför det förefaller angeläget att finna effektivare former för anskaffning och förvaring av brickor. Anskaffningen bör därför göras obligatorisk, varjämte förvaringen bör överlåtas på pastorsämbetena.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från civilförsvarsstyrelsen och statistiska centralbyrån, varjämte Målsmännens riksförbund beretts tillfälle att inkomma med yttrande.

Civilförsvarsstyrelsen anför: Genom beslut den 24 april 1953 uppdrog Kungl. Maj:t åt civilförsvarsstyrelsen att *dels* vidtaga åtgärder, ägnade att underlätta för allmänheten att anskaffa identitetsbrickor i syfte att öka möjligheterna för identifiering i krig av barn, företrädesvis upp till sex år, *dels* ock upptaga förhandlingar med Föreningen Rädda barnen, Svenska röda korset och Sveriges civilförsvarsförbund angående propaganda bland

allmänheten för anskaffning av dylika identitetsbrickor. Samtidigt lämnade Kungl. Maj:t vissa föreskrifter angående brickornas material och text. Efter ytterligare utredning fastställde styrelsen data för brickorna och infördrade anbud å tillverkningen. Med sedermera antagna leverantören tecknades kontrakt, som bl. a. upptog ett pris av 1 krona 20 öre per bricka i färdigställt skick, inklusive halskedja samt fri leverans till vederbörande civilförvarschef.

I enlighet med Kungl. Maj:ts intentioner har propagandan för anskaffning av brickan ombesörjts av angivna frivilligorganisationer ävensom av Sveriges lottakärer. At dessa organisationer har också anförtrotts att upptaga beställningar på brickan, vars försäljningspris fastställts till 1 krona 50 öre. Mellanskillnaden eller 30 öre per bricka har fritt fått disponeras av vederbörande frivilligorganisation såsom bidrag till organisationens propaganda- och ackvisitionskostnader samt stimulans i verksamheten för brickans spridning. Intill den 4 dennes ha totalt cirka 485 000 beställningar inkommit till leverantören. Det finns anledning förmoda, att åtminstone något 100 000-tal redan upptagna beställningar ännu icke kommit honom till handa. Enligt verkställd undersökning är intresset för brickan synnerligen skiftande de olika civilförvarsområdena och länen emellan. Möjligheten att direkt hos civilförvarschef rekvirera brickan har utnyttjats i mycket ringa utsträckning.

Såsom framgår av Kungl. Maj:ts förnämnda beslut och den i motionen angivna Genèvekonventionen av 1949, vilken biträtts av bl. a. Sverige, avser aktionen för identitetsbrickan närmast barnen. Emellertid har utvecklingen av de moderna anfallsvapnen — främst atomvapnen — medfört ett väsentligt ökat behov av identifieringsmöjligheter även i fråga om personer i högre ålder, vilka avlidit eller svårt skadats genom krigshandlingar. Ehuru ackvisitionsverksamheten koncentrerats på barnen, söka frivilligorganisationerna därför sprida brickan även bland ungdom och vuxna.

De moderna förstörelsemedlens oerhörda skadeverkan kan i ett kommande krig medföra en samtidig och koncentrerad förlust av ett mycket stort antal människoliv. Våra resurser att snabbt och säkert identifiera dessa dödade eller skadade äro mycket begränsade. Vidare kommer ett framtida krig otivelaktigt att föranleda mycket stora befolkningsförflyttningar, kanske under synnerligen svåra och kaotiska förhållanden. Risken för att särskilt småbarn därvid skiljas från sina vårdare är givetvis stor. Från civilförvarets synpunkter är det en angelägenhet av första ordningen att tillvarataga varje möjlighet att underlätta identifieringen av dödade och skadade personer samt av småbarn. Det är uppenbarligen även ur psykologiska och rent humanitära aspekter ytterst viktigt att så sker. Frivilligorganisationerna hade ämnat avsluta sin medverkan på förvarande område vid sistlidna årsskifte. På civilförvarsstyrelsens begäran ha de emellertid förklarat sig villiga att fortsätta med verksamheten t.o.m. innevarande skoltermins slut. Avsikten är att därvid särskilt söka bearbeta befolkningen i de landsdelar, där resultatet hittills varit påfallande svagt, och i de större städerna, varest behovet av identitetsbrickor vid ett eventuellt krig måste bedömas vara störst. Någon ny kampanj genom dessa organisationer till förmån för identitetsbrickan kan icke påräknas. Det är icke heller att för-

vänta, att allmänheten i nämnvärd utsträckning framdeles skall spontant nos civilförsvarscheferna anskaffa brickor.

I detta sammanhang bör framhållas, att det från tekniska synpunkter icke är möjligt att tillfredsställa behovet av brickor vid tidpunkten för ett överhängande krigshot och än mindre efter utbrottet av ett överraskande angrepp. Beställning, tillverkning och distribution av brickor måste därför ske under fredsförhållanden.

Mellan civilförsvarsstyrelsen och frivilligorganisationernas centralorgan har preliminärt diskuterats de åtgärder, som efter den nuvarande kampanjens avslutande lämpligen böra vidtagas för brickans spridning bland allmänheten, varvid uppmärksamheten varit särskilt inriktad på nyfödda. Därunder har framhållits, att när denna angelägenhet får anses vara av utpräglad statlig karaktär — parallellen med den statliga anskaffningen av folkgasmasker ligger nära till hands — statsverket bör ombesörja, att åtminstone alla nyfödda kostnadsfritt förses med brickor. En annan möjlighet vore att anförtro denna uppgift åt landstingen och städerna utom landstingen mot ett lämpligt avpassat statsbidrag. Däremot har det icke ansetts lämpligt vare sig att överlåta till primärkommunerna att besluta om anskaffning av brickor eller att framdeles lita till att nyfödda förses med brickor på föräldrarnas bekostnad. Styrelsen delar sålunda den i motionen framförda uppfattningen, att anskaffningen av identitetsbrickor bör vara obligatorisk åtminstone för alla nyfödda. Härav följer såsom en ofrånkomlig konsekvens, att kostnaden för dessa brickor bör utgå av allmänna medel.

Vad angår frågan om förvaringen av identitetsbrickorna måste man visserligen räkna med risken att de ha förkommit vid den tidpunkt, då deras användning är särskilt betydelsefull, men om — såsom frivilligorganisationerna i sin ackvisitionsverksamhet förordat — brickorna förvaras bland de handlingar och föremål (värdepapper, bankböcker, försäkringsbrev, smycken o. d.), som inför ett katastrofhot i första hand bruka omhändertagas, torde den befarade risken icke vara särskilt stor. I varje fall är detta förvaringssätt att rekommendera framför det i motionen föreslagna; distributionssvårigheterna närmaste tiden före och under ett krig torde nämligen bliva så stora, att brickorna endast i begränsad utsträckning kunna komma vederbörande till handa med erforderlig snabbhet. Det är emellertid icke uteslutet, att ännu bättre former för förvaring av brickorna kunna finnas.

Statistiska centralbyrån anser, att länsbyråerna för folkbokföringen bör utrustas med brickstansar men att samverkan med föräldrarna icke kan undvaras. Beträffande förvaringen rekommenderar byrån att hemmen i första hand kommer i fråga, men det kan också tänkas, att skolorna bör ha hand om skolbarnens brickor. Denna fråga bör emellertid utredas, och en sådan utredning bör lämpligen samordnas med pågående utredning angående bl a. folkbokföringen under krig.

Målsmännens riksförbund tillstyrker obligatorisk anskaffning av identitetsbrickor och förordar att brickorna förvaras i hemmen. Det torde dock då bli nödvändigt med en årlig påminnelse att brickorna skola hållas lätt

tillgängliga. Det vore vidare lämpligt att de förvarades i en relativt stor kuvertförpackning för att undvika, att de komme på avvägar.

Utskottet. Genom sin anslutning till genèvekonventionen den 12 augusti 1949 angående skydd för civilpersoner under krigstid (Sveriges överenskommelser med främmande makter 1953 nr 17) har Sverige förbundit sig bl. a. att i enlighet med konventionens artikel 24, sista stycket, "sträva att vidtaga erforderliga åtgärder för att alla barn under tolv år må kunna identifieras genom identitetsbrickor eller på annat sätt". Den 24 april 1953 uppdrog Kungl. Maj:t åt civilförsvarsstyrelsen att vidtaga vissa åtgärder i överenskommelsens syfte. Den verksamhet som i anledning härav kommit till stånd i samarbete mellan civilförsvarsstyrelsen, Föreningen Rädda barnen, Svenska röda korset, Sveriges civilförsvarsförbund och Sveriges lottakårer och som redovisats i civilförsvarsstyrelsens ovan återgivna yttrande över motionerna, beräknas komma att upphöra i och med utgången av innevarande skoltermin. Även om denna verksamhet då skulle komma att visa ett i och för sig gott resultat — hittills har omkring en halv miljon brickor beställts — torde den dock, såvitt utskottet kunnat bedöma, knappast vara till fyllest för fullgörande i rimlig utsträckning av konventionsåtagandet. Man skulle, därest ytterligare åtgärder icke vidtoges, i fortsättningen endast ha att lita till allmänhetens eget initiativ när det gäller anskaffning av identitetsbrickor. Utskottet håller icke för troligt att detta skulle vara tillräckligt. Det må i detta sammanhang framhållas, att införandet av ett system med identitetsbrickor självfallet kan framstå som en angelägenhet av vikt även ur andra synpunkter än att det motsvarar ett åtagande gentemot främmande makter. Ett dylikt system torde i själva verket vara ett betydelsefullt led i civilförsvorsanordningarna. Utskottet finner nya vägar böra prövas för genomförande av systemet, och enligt utskottets mening talar starka skäl för att verklig effektivitet i detta arbete endast torde nås genom obligatoriska bestämmelser. Utskottet finner sannolikt att motionärernas förslag, att den obligatoriska anskaffningen skulle gälla nyfödda, innebär en lämplig avvägning. Antalet nyfödda är nu i runt tal 100 000 årligen. Detta skulle, räknat efter dagens läge, betyda en årlig kostnad för själva brickorna i färdigställt skick, inklusive halskedja och leverans, på omkring 130 000 kronor. Kostnaderna för administration o. d. har utskottet icke nu möjlighet att beräkna, men de torde icke behöva bli så betydande. Därest det befundes lämpligt med exempelvis blodgruppsbestämningar för dem som tilldelas brickor komme givetvis kostnaderna att bli väsentligt större. Även i sistnämnda fall kvarstår emellertid den fördelen med motionärernas förslag att kostnaderna blir fördelade på en längre följd av år.

Utskottet finner här anförda omständigheter tala för att den i motioner-

na föreslagna utredningen bör komma till stånd. Utredningen tillstyrkes även i samtliga över motionerna avgivna yttranden. Utskottet har icke ansett sig böra närmare ingå på frågan om riktlinjer för utredningen utan vill endast avslutningsvis framföra följande synpunkter.

Vad gäller kostnaderna för de åtgärder som utredningen kan komma att förordas ligger det närmast till hands att de, i den mån de sammanhänger med lagbestämmelser av tvingande karaktär, skall bestridas av statsmedel.

Frågan om lämplig ordning för förvaring av identitetsbrickorna har för-
anlett vissa i detta utlåtande redovisade uttalanden. Det synes utskottet av vikt att utredningen får upptaga detta spörsmål till förutsättningslös, ingående prövning.

Under åberopande av vad ovan anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må, med anledning av de likalydande motionerna I: 160 och II: 209, hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning om obligatorisk anskaffning av identitetsbrickor åt alla barn födda efter 1955 och om lämpliga former för förvaring av brickorna i fråga.

Stockholm den 23 februari 1956

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

PATRIK SVENSSON

Närvarande: Se under utlåtande nr 3.